

एन सी ई आर टी
NCERT

NCERT

National Council Of Educational Research
And Training

NCERT Solutions for Class 10 Sanskrit (Shemushi): Chapter 10-भूकंपविभीषिका

IndCareer
Schools

indCareer

indCareer

indCareer

NCERT Solutions for Class 10 Sanskrit (Shemushi): Chapter 10-भूकंपविभीषिका

Class 10: Sanskrit (Shemushi) Chapter 10 solutions. Complete Class 10 Sanskrit (Shemushi) Chapter 10 Notes.

NCERT Solutions for Class 10 Sanskrit (Shemushi): Chapter 10-भूकंपविभीषिका

NCERT 10th Sanskrit (Shemushi) Chapter 10, class 10 Sanskrit (Shemushi) Chapter 10 solutions

प्रश्न 1.

<https://www.indcareer.com/schools/ncert-solutions-for-class-10-sanskrit-shemushi-chapter-10-bhukampvibhishika/>

एकपदेन उत्तरं लिखत

- (क) कस्य दारुण-विभीषिका गुर्जरक्षेत्रं ध्वंसावशेषेषु परिवर्तितवती?
- (ख) कीदृशानि भवनानि धाराशायीनि जातानि?
- (ग) दुर्वार-जलधाराभिः किम् उपस्थितम्?
- (घ) कस्य उपशमनस्य स्थिरोपायः नास्ति?
- (ङ) कीदृशाः प्राणिनः भूकम्पेन निहन्यन्ते?

उत्तरः

- (क) भूकम्पस्य
- (ख) बहुभूमिकानि
- (ग) महाप्लावनदृश्यम्
- (घ) भूकम्पस्य
- (ङ) विवशाः

प्रश्न 2.

अधोलिखितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषया लिखत

- (क) समस्तराष्ट्र कीदृशे उल्लासे मग्नम् आसीत्?
- (ख) भूकम्पस्य केन्द्रबिन्दुः कः जनपदः आसीत्?
- (ग) पृथिव्याः स्खलनात् किं जायते?
- (घ) समग्रं विश्वं कैः आतंकितः दृश्यते?
- (ङ) केषां विस्फोटैरपि भूकम्पो जायते?

उत्तरः

<https://www.indcareer.com/schools/ncert-solutions-for-class-10-sanskrit-shemushi-chapter-10-b-hukampvibhishika/>

- (क) समस्तराष्ट्र गणतन्त्र-दिवस-पर्वणि नृत्य-गीतवादित्राणाम् उल्लासे मग्नम् आसीत्।
(ख) भूकम्पस्य केन्द्रबिन्दुः भुजनगरं जनपदः आसीत्।
(ग) पृथिव्याः स्खलनात् महाकम्पन जायते येन महाविनाशदृश्यं समुत्पद्यते।
(घ) समग्रो विश्वः भूकम्पैः आतंकितः दृश्यते।
(ङ) ज्वालामुखपर्वतानां विस्फोटैः अपि भूकम्पो जायते।

प्रश्न 3.

स्थूलपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत

- (क) भूकम्पविभीषिका विशेषेण कच्छजनपदं ध्वंसावशेषेषु परिवर्तितवती।
(ख) वैज्ञानिकाः कथयन्ति यत् पृथिव्याः अन्तर्गर्भं, पाषाणशिलानां संघर्षणेन कम्पनं जायते।
(ग) विवशाः प्राणिनः आकाशे पिपीलिकाः इव निहन्यन्ते।
(घ) एतादृशी भयावहघटना गढवालक्षेत्रे घटिता।
(ङ) तदिदानीम् भूकम्पकारणं विचारणीयं तिष्ठति।

<https://www.indcareer.com/schools/ncert-solutions-for-class-10-sanskrit-shemushi-chapter-10-b-hukampvibhishika/>

प्रश्नाः-

- (क) भूकम्पविभीषिका विशेषेण कच्छजनपदं केषु परिवर्तितवती?
- (ख) के कथयन्ति यत् पृथिव्याः अन्तर्गर्भे, पाषाणशिलानां संघर्षणेन कम्पनं जायते?
- (ग) विवशाः प्राणिनः कुत्र/कस्मिन् पिपीलिकाः इव निहन्यन्ते?
- (घ) कीदृशी भयावहघटना गढ़वालक्षेत्रे घटिता?
- (ङ) तदिदानीम् किम् विचारणीयं तिष्ठति?

प्रश्न 4.

‘भूकम्पविषये’ पञ्चवाक्यमितम् अनुच्छेद लिखत।

उत्तरः

भूमेः विभिन्नकारणेभ्यः सम्पन्नः कम्पनम् इत्यादयः वैपरीत्यमेव भूकम्पः कथ्यते। भूकम्पः यदा सम्भवति तदा तरङ्गानां सरण्या भूमिः कम्पिता भवति। भूकम्पस्य केन्द्रपरितः एते तरङ्गाः भूकम्पः यदाकदा महाविनाशस्य कारणं भवति। भूकम्पेन क्षणेनैव भवनानि धराशायीनि भवन्ति।

प्रश्न 5.

कोष्ठकेषु दत्तेषु धातुषु निर्देशानुसारं परिवर्तनं विधाय रिक्तस्थानानि पूरयत

- (क) समग्रं भारतम् उल्लासे मग्नः .....। (अस् + लट् लकारे)
- (ख) भूकम्पविभीषिका कच्छजनपदं विनष्टं ..... (कृ + क्तवतु + डीप्)
- (ग) क्षणेनैव प्राणिनः गृहविहीनाः ..... (भू + लङ्, प्रथम-पुरुषः बहुवचनम्)
- (घ) शान्तानि पञ्चतत्त्वानि भूतलस्य योगक्षेमाभ्यां . .। (भू + लट्, प्रथम-पुरुषः बहुवचनम्)
- (ङ) मानवाः . . . . यत् बहुभूमिकभवननिर्माणं करणीयम् न वा? (पृच्छ् + लट्, प्रथम-पुरुषः बहुवचनम्)

<https://www.indcareer.com/schools/ncert-solutions-for-class-10-sanskrit-shemushi-chapter-10-b-hukampvibhishika/>

(च) नदीवेगेन ग्रामाः तदुदरे ..... । (सम् + आ + विश् + विधिलिङ्, प्रथम-पुरुषः एकवचनम्)

उत्तरः

(क) समग्रं भारतम् उल्लासे मग्नः अस्ति।

(ख) भूकम्पविभीषिका कच्छजनपदं विनष्टं कृतवती।

(ग) क्षणेनैव प्राणिनः गृहविहीनाः अभवन्।

(घ) शान्तानि पञ्चतत्त्वानि भूतलस्य योगक्षेमाभ्यां भवन्ति।

(ङ) मानवाः पृच्छन्ति यत् बहुभूमिकभवननिर्माणं करणीयम् न वा?

(च) नदीवेगेन ग्रामः तदुदरे समाविशेत्।

प्रश्न 6.

सन्धिं/सन्धिविच्छेदं च कुरुत

(अ) परसवर्णसन्धिनियमानुसारम्—

(क) किञ्च	=	.....	+	च
(ख)	=	नगरम्	+	तु
(ग) विपन्नञ्च	=	.....	+	.....
(घ)	=	किम्	+	नु
(ङ) भुजनगरन्तु	=	.....	+	.....
(च)	=	सम्	+	चयः

उत्तरः

(क) किञ्च = किम् + च

<https://www.indcareer.com/schools/ncert-solutions-for-class-10-sanskrit-shemushi-chapter-10-b-hukampvibhishika/>

(ख) नगरन्तु = नगरम् + तु

(ग) विपन्नञ्च = विपन्नम् + च

(घ) किन्नु = किम् + नु

(ङ) भुजनगरन्तु = भुजनगरम् + तु

(च) सञ्चयः = सम् + चयः

(आ) विसर्गसन्धिनियमानुसारम् –

(क) शिशवस्तु	=	.....	+	.....
(ख)	=	विस्फोटैः	+	अपि
(ग) सहस्रशोऽन्ये	=	.....	+	अन्ये
(घ) विचित्रोऽयम्	=	विचित्रः	+	.....
(ङ)	=	भूकम्पः	+	जायते
(च) वामनकल्प एव	=	.....	+	.....

उत्तरः

(क) शिशवस्तु = शिशवः + तु

(ख) विस्फोटैरपि = विस्फोटैः अपि

(ग) सहस्रशोऽन्ये = सहस्रः + अन्ये

(घ) विचित्रोऽयम् = विचित्रः अयम्

(ङ) भूकम्पो जायते = भूकम्पः + जायते

(च) वामनकल्प एव = वामनकल्प + एव

प्रश्न 7.

<https://www.indcareer.com/schools/ncert-solutions-for-class-10-sanskrit-shemushi-chapter-10-b-hukampvibhishika/>

(अ) 'क' स्तम्भे पदानि दत्तानि 'ख' स्तम्भे विलोमपदानि, तयोः संयोगं कुरुत

(क) — (ख)

सम्पन्नम् — प्रविशन्तीभिः

ध्वस्तभवनेषु — सुचिरेणैव

निस्सरन्तीभिः — विपन्नम्

निर्माय — नवनिर्मितभवनेषु

क्षणेनैव — विनाश्य

उत्तरः

(क) — (ख)

(1) सम्पन्नम् — विपन्नम्

(2) ध्वस्तभवनेषु — नवनिर्मितभवनेषु

(3) निस्सरन्तीभिः — प्रविशन्तीभिः

(4) निर्माय — विनाश्य

(5) क्षणेनैव — सुचिरेणैव

(आ) 'क' स्तम्भे पदानि दत्तानि 'ख' स्तम्भे समानार्थकपदानि तयोः संयोगं कुरुत

(क) — (ख)

पर्याकुलम् — नष्टाः

विशीर्णाः — क्रोधयुक्ताम्

उद्गिरन्तः — संत्रोट्य

विदार्य — व्याकुलम्

<https://www.indcareer.com/schools/ncert-solutions-for-class-10-sanskrit-shemushi-chapter-10-b-hukampvibhishika/>

प्रकुपिताम् — प्रकटयन्तः

उत्तरः

(क) — (ख)

(1) पर्याकुलम् — व्याकुलम्

(2) विशीर्णाः — नष्टाः

(3) उगिरन्तः — प्रकटयन्तः

(4) विदार्य — संत्रोट्य

(5) प्रकुपिताम् — क्रोधयुक्ताम्

प्रश्न 8.

(अ) उदाहरणमनुसृत्य प्रकृति-प्रत्यययोः विभागं कुरुत

यथा — परिवर्तितवती	—	परि	+	वृत्	+	क्तवतु	+	डीप् (स्त्री)
धृतवान्	—	.....	+	.....				
हसन्	—	.....	+	.....				
विशीर्णा	—	वि	+	शृ	+	क्त	+	.....
प्रचलन्ती	—	.....	+	.....	+	शत्	+	डीप् (स्त्री)
हतः	—	.....	+	.....				

उत्तरः

<https://www.indcareer.com/schools/ncert-solutions-for-class-10-sanskrit-shemushi-chapter-10-b-hukampvibhishika/>

- (1) धृतवान् = धृ + क्तवतु
(2) हसन् = हस् + शतृ
(3) विशीर्णा = वि + शृ + क्त + टाप्
(4) प्रचलन्ती = प्र + चल् + शतृ + डीप् (स्त्री)
(5) हतः = हन् + क्त + (पुं)

(आ) पाठात् विचित्य समस्तपदानि लिखत

- (i) महत् च तत् कम्पनं = ...
(ii) दारुणा च सा विभीषिका = ...
(ii) ध्वस्तेषु च तेषु भवनेषु = ...
(iv) प्राक्तने च तस्मिन् युगे = ...
(v) महत् च तत् राष्ट्र तस्मिन् = ...

उत्तरः

- (i) महत्कम्पनम्
(ii) दारुणविभीषिका
(iv) प्राक्तनयुगे
(v) महाराष्ट्र
(iii) ध्वस्तभवनेषु

Chapterwise NCERT Solutions for Class 10 Sanskrit (Shemushi) :

- Chapter 1: शुचिपर्यावरणम्
- Chapter 2-बुद्धिर्बलवती सदा
- Chapter 3-व्यायामः सर्वदा पथ्यः
- Chapter 4-शिशुलालनम्
- Chapter 5-जननी तुल्यवत्सला
- Chapter 6-सुभाषितानि
- Chapter 7-सौहार्दं प्रकृतेः शोभा
- Chapter 8-विचित्रः साक्षी
- Chapter 9-सूक्तयः
- Chapter 10-भूकंपविभीषिका
- Chapter 11-प्राणेभ्योऽपि प्रियः सुहृद्
- Chapter 12-अनयोक्त्य

<https://www.indcareer.com/schools/ncert-solutions-for-class-10-sanskrit-shemushi-chapter-10-bhukampvibhishika/>

About NCERT

The National Council of Educational Research and Training is an autonomous organization of the Government of India which was established in 1961 as a literary, scientific, and charitable Society under the Societies Registration Act. The major objectives of NCERT and its constituent units are to: undertake, promote and coordinate research in areas related to school education; prepare and publish model textbooks, supplementary material, newsletters, journals and develop educational kits, multimedia digital materials, etc. Organise pre-service and in-service training of teachers; develop and disseminate innovative educational techniques and practices; collaborate and network with state educational departments, universities, NGOs and other educational institutions; act as a clearing house for ideas and information in matters related to school education; and act as a nodal agency for achieving the goals of Universalisation of Elementary Education. In addition to research, development, training, extension, publication and dissemination activities, NCERT is an implementation agency for bilateral cultural exchange programmes with other countries in the field of school education. Its headquarters are located at Sri Aurobindo Marg in New Delhi. [Visit the Official NCERT website](https://www.ncert.nic.in/) to learn more.

<https://www.indcareer.com/schools/ncert-solutions-for-class-10-sanskrit-shemushi-chapter-10-bhukampvibhishika/>